

Організація профільного навчання і професійної підготовки школярів в умовах освітнього округу

Ельвіра ГОРНА,

завідувач Мар'їнського районного методичного центру координації та розвитку освіти

Проблема доступності якісної освіти актуальна нині як для села, так і для міста. Але в сільській місцевості вона є надважливою. Проаналізувавши державні документи з означеної проблеми та їх відповідність реальним умовам, доходимо висновку: мають бути системні підходи і глибока модернізація галузі освіти у сільських районах.

Упровадження профільного навчання в школі – один із напрямів модернізації освіти, обумовлений зміною мети навчання, зростанням вимог до якості освіти випускників, їхньої конкурентоспроможності на ринку праці, свідомого вибору професії та самореалізації.

Профільне навчання передбачає врахування освітніх потреб, нахилів учнів, створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення. Актуальність введення основ професійного навчання в загальноосвітніх школах підтверджується статистикою. Так, близько 70% опитаних школярів старших класів виявляють бажання вивчати більшість загальноосвітніх предметів на рівні стандарту, поглиблено – лише ті, що є важливими для подальшої освіти. Тобто має місце чітка диференціація інтересів і життєвих планів учнів, на думку яких у школі поки що немає необхідних умов для підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Результати анкетування готовності школярів до вибору профілю навчання показали, що 77% учнів ще не готові визначитися з майбутньою професією після дев'ятого класу. На наш погляд, випускник повинен оволодіти певною сукупністю загальних (ключових) та професійних компетенцій. Це допоможе йому свідомо обрати майбутню сферу професійної діяльності, забезпечити високу конкурентоспроможність під час вступу до професійних навчальних закладів будь-якого ступеня або дасть змогу одразу після закінчення школи працювати на підприємстві за фахом.

У сільських школярів немає можливості вибору існого освітнього закладу, окрім школи в рідному селі. У такій ситуації складно врахувати індивідуальні особливості й прагнення кожного учня, що зводить нанівець саму ідею профільної освіти. Тому

проблема сільського району – доцільний вибір моделі освітньої системи, яка після залучення матеріальних і людських ресурсів стане більш доступною, якісною й ефективною.

Однією з необхідних умов, що забезпечують належну якість професійної підготовки, є відповідна матеріально-технічна база, яка у більшості шкіл слабка. Система загальної середньої освіти має забезпечувати організаційно-педагогічні умови для усвідомленого вибору школярами профілю своєї майбутньої професійної діяльності. Отже, очевидна суперечність: з одного боку, необхідність підготовки випускників шкіл до усвідомленого вибору професії та продовження освіти у відповідності з нею, з іншого – невідповідність умов для реалізації цього завдання.

Вирішити означені питання допомагає розроблення та реалізація інноваційної моделі організації допрофільної підготовки та профільного навчання учнів. Для її вибору ми провели оцінювання багатьох варіантів розвитку та їх порівняння за ступенем актуальності, потенційної корисності (ефективності) і реалістичності. Крім того, при введенні профільного навчання враховувалася також відмінність цільових установок профільної загальноосвітньої і професійної школи. Профільне навчання передбачає реалізацію в єдності загальноосвітньої і професійно-орієнтованої функцій.

Досвід освітян-практиків переконує, що найефективнішим шляхом здобуття якісної освіти, тобто «точкою вирішення проблем і планування розвитку», для сільських шкіл може і повинен стати освітній округ [3].

Мар'їнський район одним із перших започаткував освітні об'єднання. Вже у 2005 році тут було створено інноваційну модель освітнього округу, що отримав назву «Районна різнопрофільна

школа». Метою цього експерименту визначено розроблення змісту нормативного, організаційного та методичного забезпечення освітньої програми професійної підготовки в умовах профільного навчання школярів.

Завдання експерименту:

- орієнтація випускників загальноосвітніх шкіл на професії сільськогосподарського сектора;
- оптимізація мережі загальноосвітніх установ Мар'їнського району, а також зміна цільових орієнтирів діяльності шкіл;
- розроблення та впровадження нових форм професійної підготовки школярів в умовах профільного навчання;
- відпрацювання найбільш ефективних технологій особистісно-орієнтованого підходу у професійному навчанні учнів загальноосвітніх шкіл;
- формування системних знань на рівні обов'язкового мінімуму за робочими спеціальностями.

Модель заснована на паритетній кооперації загальноосвітніх закладів з метою залучення додаткових освітніх ресурсів. На районному рівні здійснюється їх перерозподіл та інтеграція. Освітній округ «Районна різнопрофільна школа» не є юридичною структурою, його робота будується на основі колективного договору про спільну діяльність між школами. Для управління ним обрана Рада освітнього округу, до якої входять директори загальноосвітніх установ, охоплених мережевою взаємодією, та представники відділу освіти, районного методичного центру координації та розвитку освіти.

Особливістю діяльності освітніх округів є можливість отримання загальноосвітньої підготовки в навчальних закладах і паралельно – професійної. Кожна із шкіл, охоплена мережевою взаємодією, забезпечує в повному обсязі вивчення всіх предметів навчального плану на базовому рівні й ту частину профільної складової, яку вона здатна реалізувати в рамках своїх можливостей. Іншу частину профільного навчання і професійну освіту відповідної спеціальності беруть на себе базові школи – Катеринівська, Богоявленська, Павлівська.

Такий підхід дає певні переваги:

- не потребує додаткових матеріальних витрат на створення навчальної бази в кожній школі;
- повністю вирішує проблему педагогічних кадрів за рахунок вчителів профільних предметів і спецкурсів;
- дає змогу максимально задовольнити професійний вибір учнів;
- учневі надається право вибору способів профільного навчання не лише там, де він навчається, а й у кооперованих освітніх структурах.

Був розроблений комплексний план заходів, проведено значну роботу з учнями загальноосвітніх шкіл освітнього округу та їхніми батьками щодо роз'яснення специфіки і перспектив навчання в профільних класах. Пошуково-дослідна експериментальна робота з апробації цієї програми

проводилася кількома етапами. На першому етапі розроблено нормативно-правову документацію щодо організації профільного навчання і професійної підготовки за формою паралельного навчання, яка охоплювала взаємодію освітніх закладів району, та відповідні робочі плани.

Під час підготовки до реалізації експериментальної програми спонсором ВАТ «Донецьксталь – металургійний завод» було придбано обладнання для оснащення виробничих майстерень, лабораторій, кабінетів спеціальних дисциплін, навчально-методична література, а також розроблено навчально-методичні комплекси дисциплін за тими професіями, за якими здійснюється професійна підготовка в «Районній різнопрофільній школі».

Організація мережевої взаємодії передбачає підвезення учнів до базових шкіл для проходження допрофільної підготовки і профільного навчання. На спеціальних маршрутах працює шкільний автобус, який оплачується за рахунок спонсорських коштів агрохолдингу «Агротіс». Навчально-календарні плани, розклад уроків, графіки підвезення учнів ретельно узгоджуються і координуються.

Підвищення ефективності освітніх процесів – це основний результат, досягнення якого є метою інноваційних перетворень в будь-якій освітній системі. Ступінь ефективності визначається співвідношенням між результатами і витратами за умови, що результат відповідає поставленій меті. Освітній ефект насамперед пов'язаний з позитивними змінами професійних компетенцій педагогічних працівників. Педагогічний потенціал кадрів оцінюється їхньою готовністю здійснювати інноваційну діяльність, позитивною динамікою роботи, підвищенням мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, відповідальності й працездатності.

Ця форма навчання схвалена на державному рівні, з наданням ліцензій на здійснення освітніх послуг. Випускники профільних класів отримують два документи: атестат про середню (повну) загальну освіту та свідоцтво про первинну професійну підготовку на рівні професійно-технічного навчання за професіями «Тваринник 3-го розряду», «Овочівників 3-го розряду», «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва (категорія А)». Тобто одночасно з атестатом зрілості школярі отримують професію, за якою зможуть працювати або продовжувати навчання у вищих навчальних закладах.

Досвід роботи освітнього округу «Районна різнопрофільна школа» було представлено на науково-практичних конференціях, фестивалях, виставках і семінарах міжнародного, всеукраїнського та обласного рівнів. Так, на обласний конкурс «Кращий працівник року–2009» у номінації «Кращий керівник районної методичної служби» надано проєкт організації профільного навчання у межах районного освітнього округу, який визнано кращим.

Донецьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти розроблено програму

відпрацювання моделі допрофільної підготовки та профільного навчання учнів регіону на базі «Районної різнопрофільної школи» як науково-дослідницького майданчика. Крім того, школі надано статус обласної базової з проблеми «Організація профільного навчання». Було опубліковано численні наукові статті у різних виданнях, видано збірки за матеріалами проведених науково-практичних конференцій, семінарів, а також підготовлено методичні рекомендації з нагальних проблем впровадження профільного навчання.

З 2006 по 2012 навчальні роки здійснено сім випусків учнів. Усі отримали підвищений 3-й розряд і категорію А. Школярі профільних класів беруть активну участь в усіх заходах, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю.

До вищих навчальних закладів вступили 83% випускників. З них майже 26% продовжили навчання за сільськогосподарськими спеціальностями: «механізація сільськогосподарського виробництва», «агрономія», «організація виробництва», «економіка аграрних підприємств», «механізація землеробства», «механізація тваринництва», «зберігання, консервування та переробка плодів і овочів», «організація й технологія ведення фермерського господарства», «технологія виробництва й переробки продукції тваринництва», «ветеринарна медицина».

Програма професійної освіти учнів загальноосвітніх шкіл на базі освітнього округу сприяла створенню єдиного районного освітнього простору, завдання якого пов'язані з формуванням особистості громадянина й фахівця, орієнтованого як на власні прагнення, так і на соціально-значущі пріоритети, потреби ринку праці та соціуму. Діяльність «Районної різнопрофільної школи» допомогла у вирішенні ключових проблем розвитку системи освіти. Завдяки експерименту здійснено взаємодію різних освітніх установ, об'єднаних однією метою.

Для економіки району характерна мінімізація фінансових вкладень у професійну освіту за рахунок скорочення термінів професійної підготовки затребуваних на ринку праці робітничих кадрів, мотивованих на подальше підвищення кваліфікації. Роботодавець отримує кваліфікованого робітника, який володіє мінімально-достатніми професійними вміннями й загальними компетенціями, необхідними для початку професійної діяльності.

Проаналізувавши результати роботи освітнього округу можемо зробити такі висновки:

- створено інноваційний освітній простір в умовах Мар'їнського району, що є відкритою системою ефективної взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності в районній освіті;

- проведено педагогічну діагностику, що виявила позитивне ставлення педагогічних і керівних кадрів системи освіти до інноваційних процесів і продемонструвала системні ефекти організаційно-управлінського аспекту експерименту;

- запроваджена форма роботи популярна як серед школярів, так і батьків та керівників шкіл, вона

є життєво важливою й необхідною, бо дає змогу учням легше адаптуватися на сучасному ринку праці, підготуватися до трудової діяльності, сформувавши мінімально-необхідні професійні та загальні компетенції, за рахунок чого забезпечується її соціальна захищеність.

Надання освітніх послуг у сільській місцевості необхідно впроваджувати шляхом створення освітніх округів, покликаних досягти бажаної раціоналізації на основі посилення взаємодії між окремими школами, а також забезпечення спільної їхньої участі у плануванні розвитку освітнього процесу на своїй території. Взаємне посилення можливостей шкіл у межах округу має сприяти ефективній організації структури, раціональному розподілу ресурсів.

Отже, система освітніх округів у сільській місцевості впроваджується насамперед з метою надання якісних освітніх послуг. Учасники навчально-виховного процесу, особливо учні та батьки, вбачають переваги цієї системи у можливості здобуття якісної освіти, територіальній доступності, орієнтації навчання на ринок праці, наявності сучасної матеріальної бази та навчального обладнання, доступності додаткових освітніх послуг. Поряд із цим потребують особливої уваги питання поінформованості учнів та батьків щодо можливостей освітніх округів, зміцнення матеріальної бази опорної школи, забезпеченість шкільними автобусами та гарячим харчуванням тощо. Їх вирішенню сприятиме, зокрема розроблення додаткових нормативних документів, що регламентують роботу суб'єктів освітнього округу.

Література

1. *Віднічук М.А.* Освітні округи / М.Віднічук, Н.Мельник; Упор. Ж.Сташко. – К.: Шк. світ, 2010. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
2. *Нормативно-правове* забезпечення профільного навчання: Сб. матеріалів. Вип. 1: Сетеве співробітництво і соціальне партнерство в системі профільного навчання / Сост.: В.Ю. Матвеев, І.С. Сергеев. – М., 2009. – С. 55.
3. *Осадчий І.Г.* Основні засади функціонування територіальних освітніх округів в сільській місцевості / І.Г. Осадчий // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – №5–6. – С.118–131.
4. *Осадчий І.Г.* Проектно-цільове управління: програма розвитку освітньої системи адміністративного району «Каскад 2007–2009 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.istc.biz
5. *Освітні округи.* Доповідна записка [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.istc.biz
6. *Положення* про освітній округ: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. №777 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
7. *Профільне* навчання у загальноосвітній школі: нормативно-організаційні та науково-методичні аспекти / Авт.-упор. Г.Мороз, М.Николин, Г.Свінних. – Вид. 2-ге, доповн. – Тернопіль: Астон, 2009. – 204 с.

Анонси

Ельвіра ГОРНА

Організація профільного навчання і професійної підготовки школярів в умовах освітнього округу

Статтю присвячено інноваційним підходам до організації профільного навчання та професійної підготовки учнів в освітніх закладах району. Описано модель профільного навчання при мережевій взаємодії навчальних закладів в освітньому окрузі, розкрито можливості діяльності освітніх округів у районі, як запоруки рівного доступу до якісної освіти кожної дитини.

Ключові слова: профільне навчання, професійна підготовка, інноваційна модель, мережева взаємодія, освітній округ, рівний доступ до якісної освіти.

Ельвира ГОРНАЯ

Организация профильного обучения и профессиональной подготовки учащихся в условиях образовательного округа

В статье рассматриваются инновационные подходы в организации профильного обучения и профессиональной подготовки учащихся в образовательных учреждениях района. Описано модель профильного

обучения при сетевом взаимодействии учебных учреждений в образовательном округе, раскрыты возможности деятельности образовательных округов в районе как залогом равного доступа к качественному образованию каждого ребенка.

Ключевые слова: профильное обучение, профессиональная подготовка, инновационная модель, сетевое взаимодействие, образовательный округ, равный доступ к качественному образованию.

Elvira GORNA

Organisation of profile training and vocational training of pupils in the conditions of educational district

The article is devoted to innovative approaches in the organization of professional training and vocational training of pupils in the educational institutions of the district. The described model of professional training for network interaction of educational institutions in the educational district, revealed the scope of the activities of educational districts in the area, as a guarantee of equal access to quality education of each child.

Keywords: professional education, professional training, model, networking, educational district, equal access to quality education.

ФОТОРЕПОРТАЖ

1. Огляд матеріалів виставки «Навчально-методичний супровід впровадження допрофільної підготовки та профільного навчання в освітньому окрузі».

2. Практичні заняття в теплиці для вирощування овочів у закритому ґрунті проводить учитель, вчений-агроном В.В. Гакуша.

3. Організація підвозу учнів до базових шкіл для проходження допрофільної підготовки й профільного навчання.